

En borgerlig utviklingspolitikk

Av Maria Bakken og Hans Jacob Huun Thomsen, prosjektledere i Civita

Notatet inngår i Civitas prosjekt innen bistands- og utviklingspolitikk støttet av Open Philanthropy. Målet er å bidra til økt diskusjon om norsk utviklingspolitikk og komme med refleksjoner og forslag til løsninger til hvordan politikken kan forbedres. Dette notatet er skrevet i samarbeid med Øyvind Eggen, som er rådgiver for Civita innen bistands- og utviklingspolitikk, og bygger på Civitas [tidligere arbeid](#) med bistands- og utviklingspolitikk.

Oppsummering av anbefalinger

- **Konsentrasjon om færre og mer overordnede mål og satsinger.** Bistandsbudsjettet bør deles inn i tre overordnede mål; fattigdomsreduksjon, demokrati og rettigheter, og globale fellesgoder. Innen hvert av disse er det plass til et svært lite antall satsingsområder, om bistanden skal bli effektiv. For en borgerlig regjering er det naturlig å satse primært på helse, utdanning og næringsutvikling.
- **Budsjettet bør videreføres på én prosent av BNI i snitt over fireårsperioden, med rom for årlige variasjoner.** Selv små reduksjoner kan ha symbolske effekter som er uheldige i dagens internasjonale situasjon. Et fireårig snitt framfor nøyaktig én prosent hvert år kan bidra til å unngå politisk støy og krevende forvaltning i forbindelse med hvert års budsjett.

- **Ta en lederrolle i det internasjonale utviklings samarbeidet.** Det er naturlig når andre og større givere reduserer sin innsats, både med finansielle og menneskelige ressurser. Spesielt med behovet for reform og nytenking kan Norge også ta et kunnskapsbasert lederskap.
- **En langtidsplan for bistand.** Det vil bidra til bedre håndtering av dilemmaer og prioriteringer, bedre investeringer i kompetanse og kapasitet, og bedre forvaltning. En langtidsplan bør forankres bredest mulig i Stortinget.
- **Utarbeide en stortingsmelding om utviklingspolitikken.** Det er behov for å tenke nytt om utviklingspolitikken, ta stilling til dilemmaene Norge står overfor, og klargjøre hva som er strategien for norsk bistand.
- **Starte en gjennomgang av alle norske bistandsmidler.** UD bør bestille en gjennomgang av bistandsmidlene fra Norad, og eventuelle eksterne miljøer, for å effektivisere norsk bistand og tilpasse den til en endret utviklingspolitisk situasjon.
- **Beholde utviklingsministerposten.** Utviklingspolitikken og den øvrige utenrikspolitikken er et stort spenn for én statsråd, og det er gjenstand for målkonflikter. Derfor trengs det en egen statsråd for utviklingsarbeidet. Det gir også langt større tyngde internasjonalt.
- **En mer kunnskapsbasert bistandsforvaltning, som holdes effektivt ansvarlig.** Ressurser bør flyttes fra UD til Norad som følge av at ansvar og oppgaver er flyttet. Forvaltningen må styrke kunnskapsarbeidet, øke bruken av “benchmarks” og “best i klassen”, som sikrer systematiske vurderinger av tiltakenes effektivitet opp mot alternativer. Forvaltningen må holdes effektivt ansvarlig gjennom evalueringer, og andre oppsett for ansvarliggjøring bør vurderes. Det bør også vurderes å opprette et eksternt utviklingspolitisk råd.
- **En bred utviklingspolitikk som går utover bare bistand.** En borgerlig regjerings utviklingspolitikk bør ta stilling til spørsmål om handel og investeringer, Statens pensjonsfond utland, internasjonalt samarbeid om finansiering for utvikling, gjeldshåndtering og annet.

Innledning

Tidvis kan man få inntrykk av store avstander i utviklingspolitikken på borgerlig side, særlig fra Kristelig Folkeparti og Venstre til Fremskrittspartiet. Likevel har de borgerlige partiene klart å formulere felles utviklingspolitikk tidligere. Størrelsen på bistandsbudsjettet er noe av det mest krevende å bli enige om, men både bistand og annen utviklingspolitikk inneholder mange andre politiske valg enn bistandsbudsjettet, som vist i en nylig [Civita-gjennomgang av alle partienes utviklingspolitikk](#). På noen områder er det relativt enkelt for alle de borgerlige partiene å bli enige, på andre områder koster det lite å inngå kompromiss.

Dette notatet tar for seg spørsmålet: Hvordan kan og bør utviklingspolitikken formuleres av en eventuell borgerlig regjering i neste periode? Notatet tar utgangspunktet i områder der de borgerlige partiene enten er enige eller relativt lett kan bli enige, fordi det vil ha lav politisk kostnad å akseptere andre partiers ønsker. Notatet tar videre for seg hvordan utviklingspolitikken kontekst har endret seg på måter som må tas hensyn til framover, samt noen forslag som bør vurderes i et

eventuelt regjeringssamarbeid, selv om de ikke står i partiprogrammene i dag – fordi det både er fornuftig politikk og vil være relativt lett å få oppslutning om blant partiene.

På den bakgrunn skisserer notatet hvordan et borgerlig samarbeid og kompromiss om utviklingspolitikk og bistand kan se ut.

Hva kan de borgerlige partiene bli enige om?

De borgerlige partiene vil relativt enkelt kunne samles om noen tematiske prioriteringer, deriblant helse, utdanning og næringsutvikling.

De har en felles ambisjon om mer effektiv bistand, selv om partiene forstår effektivitet litt ulikt: Høyre og FrP legger mye vekt på målbare og effektive tiltak, KrF har tradisjonelt en mer systemorientert tilnærming der det kan være viktigere å styrke offentlige institusjoner enn mest mulig effektive enkelttiltak, mens Venstre vektlegger konsentrasjon og langsiktighet.

Det er også relativt stort sammenfall i hva som anses viktig i den bredere utviklingspolitikken: Partiene kan enkelt bli enige om å satse på handel, næringsutvikling og mobilisering av privat kapital, og skattesystemer, slik at land kan finansiere utvikling med egne ressurser.

Områder der det kan være vanskeligere å komme til enighet, er bistandsbudsjettets størrelse, hva slags rolle norske egeninteresser skal spille i bistanden, direkte støtte til nasjonale myndigheter, klima, og prioritering mellom ulike kanaler for bistand – særlig FN og norske sivilsamfunnsorganisasjoner.

Selv om alle de borgerlige partiene vil prioritere demokrati og menneskerettigheter, har de ganske forskjellige tilnærminger til slike spørsmål. Det kan være enighet om viktighet, men ikke nødvendigvis om innsatsen på slike områder.

Et kjennetegn ved utviklingspolitikken, sammenlignet med mange andre politikkområder, er at den politiske debatten er smal, og det er lite oppmerksomhet om de fleste politiske veivalg – bortsett fra om bistandsbudsjettet reduseres, eller om man fjerner støtten til norske sivilsamfunnsorganisasjoner eller deres hjertesaker. Det gir relativt stort rom for en regjering til å gjøre politiske valg uten særlig motstand i media - og følger litt mer rom for å finne løsninger uten særlig mye politisk støy.

Alle partier bør tenke nytt om utviklingspolitikk i neste periode

Valgåret 2025 er preget av en dramatisk ny geopolitisk situasjon, samt en endret politisk diskurs her hjemme, på måter som kan ha stor betydning for utviklingspolitikken. Noe er skjedd så raskt at partiene ikke har hatt anledning til å tilpasse partiprogrammene til en ny kontekst.

Derfor krever neste periode enda mer utviklingspolitisk nytenking enn tidligere. Ingen partier kan ukritisk videreføre de siste årenes retorikk og bistandspolitik i en så dramatisk ny situasjon.

USA har på kort varsel trukket seg bort fra både Europa, multilateralisme og samarbeid med de fleste utviklingsland. Samtidig reduseres de fleste andre vestlige lands bistandsbudsjetter. Det påvirker norsk utviklingspolitikk sterkt, fordi vestlig bistand er tett sammenvevd i et internasjonalt samarbeid. Krigen i Ukraina krever både politisk oppmerksomhet og store budsjetter. Nær alle giverland har valgt å finansiere den sivile bistanden til Ukraina fra det ordinære bistandsbudsjettet; i praksis kjennes de økonomiske konsekvensene av den sivile Ukraina-bistanden ikke i giverlandet, men i land som er fattigere enn Ukraina.

Dette har store menneskelige konsekvenser, men også stor betydning for Vestens geopolitiske posisjon og hegemoni i tiden fremover: Vestens svekkede rolle gir stort rom for Kina og andre stater, som i likhet med Vesten bruker bistand til å fremme både verdier og strategiske interesser. Fra resten av verden oppfattes Vesten som mer selvopptatt og mindre raust enn før, og derfor en mindre interessant partner på mange andre områder enn utvikling. Vesten og Norge vil sannsynligvis få en svakere posisjon overfor store deler av resten av verden i tiden framover.

I en slik situasjon kan det være enda viktigere enn vanlig å holde fast ved et høyt norsk bistandsnivå, også fordi det tjener Norges utenrikspolitiske interesser. Det kan være nyttig for Norges internasjonale omdømme å markere seg som et positivt unntak fra resten av Vesten. Norge [er allerede i kritisk søkelys i utlandet](#) på grunn av de enorme tilleggsinntektene som indirekte følger av Ukraina-krigen. Selv små reduksjoner i norsk bistand kan invitere til mer kritisk oppmerksomhet om dette. Samtidig er det større mulighet til å bruke bistand som "myk makt" når USA trekker seg ut, og Norge kan være en viktig motvekt til påvirkning fra Kina og andre land med andre verdisyn og interesser.

Et tidligere [Civita-notat](#) argumenterer for at Norge, i lys av slike endringer, bør tenke nytt om bistanden. Det er viktig å bevare bistandens altruistiske fundament, men samtidig være åpen om Norges egeninteresser på feltet. Det er i norsk egeninteresse å videreføre en bistand som både er verdi- og interessebasert, og samtidig effektiv og mottakerorientert, slik at den er attraktiv for mottakerland.

I dagens kritiske geopolitiske situasjon er det også viktigere enn før at Norge tar en aktiv og tydelig rolle som forsvarer av internasjonalt utviklingssamarbeid og det multilaterale systemet. Det er både fordi dette trengs mer enn før fordi det er truet, og fordi det er i Norges interesse; En slik rolle vil styrke Norges omdømme og viktige relasjoner i en tid når vestens legitimitet i resten av verden er truet. En borgerlig regjering bør derfor ta en internasjonal lederrolle for å forsvare bistand og det multilaterale samarbeidet om utvikling.

En borgerlig utviklingspolitikk

Hovedmål for bistanden

Norsk bistand har mange ulike mål: Bistand brukes til å fremme nesten alle bærekraftsmålene i tillegg til demokrati og rettigheter som var for kontroversielle til å bli inkludert i bærekraftsmålene - og norske egeninteresser. Det gjør bistanden mindre effektiv, blant annet fordi den norske bistandsforvaltningen har begrenset kapasitet og kompetanse til å arbeide på mange områder samtidig, og fordi ulike mål kan gå på bekostning av hverandre. En mer fokusert bistand vil være mer effektiv. Det forutsetter færre, tydeligere mål og samarbeidspartnere, avtaler og mottakerland. Borgerlige partier har ofte tatt til orde for en slik konsentrasjon, men har ikke lyktes særlig med dette i regjering.

En borgerlig regjering bør starte med å rydde opp i bistandens overordnede mål. Det såkalte [Sending-utvalget foreslo i 2023](#) en todeling der 0,7 prosent av Norges BNI dedikeres fattigdoms-reducerende innsats, og resten av bistanden brukes til klimainnsats og andre globale fellesgoder. Det kan imidlertid være enda mer hensiktsmessig med en tredeling av bistanden: a) fattigdoms-reduksjon, b) demokrati og menneskerettigheter og c) globale fellesgoder. Alle de borgerlige partiene prioriterer demokrati og/eller menneskerettigheter, men mye av den innsatsen vil ikke nødvendigvis levere godt på krav til effektiv, målbar fattigdomsbekjempelse. Tre overordnede mål for bistanden vil gjøre det enklere å forhandle om prioriteringer, håndtere målkonflikter og legge til rette for effektiv bistand. MDG har lagt en lignende tredeling til grunn i sitt stortingsvalgprogram.

På hvert av disse områdene bør det utvikles et lite antall delmål og satsninger, som konkretiserer innsatsen, og tydelig prioritering av hvor stor del av bistandsbudsjettet som skal gå til hvert mål.

Bistandsbudsjettet

Bistandens innhold og resultater er viktigere enn dens størrelse, men det betyr ikke at budsjettet ikke er viktig. Dagens fokus på et helt presist budsjettmål, som andel av BNI hvert år, har ført til mye politisk støy i budsjettforhandlinger og offentlig debatt. I tillegg svekker det mulighetene til god forvaltning av midlene, blant annet på grunn av ressurskrevende budsjett-reallokeringer på slutten av året for å finjustere budsjettet til siste beregninger av BNI. Det er derfor mer hensiktsmessig om regjeringen forplikter seg på et visst volum (som andel av BNI) gjennom en hel periode, ikke bare over ett år, med mulighet for noe årlig variasjon.

Siden tidligere borgerlige regjeringer har hatt én prosent av BNI som mål for bistanden, bør nivået ligge på dette også i neste periode: Behovet for bistand er større enn under forrige borgerlige regjering, og Norge har enda bedre økonomi. I dagens kritiske internasjonale situasjon vil det framstå uheldig om borgerlige partier blir mindre opptatt av internasjonalt samarbeid for bærekraftig utvikling. Som forklart over, er det i enda større grad enn vanlig i Norges utenrikspolitiske interesse å videreføre bistand på et høyt nivå.

Et mulig argument for å redusere bistanden, som tidvis brukes på borgerlig side, er at bistanden ikke er effektiv. Slik argumentasjon er utilstrekkelig. For det første er påstanden uten grunnlag

som generell påstand: det finnes ingen grunnlag for å si at bistanden samlet sett er lite effektiv, snarere tvert imot: Sannsynligvis er det ingen annen del av statsbudsjettet som gir like mye velstand og velferd per krone som bistanden. For det andre kan ikke budsjettreduksjoner rettferdiggjøres ut ifra ineffektiv bistand, fordi vi vet at det er mulig å bruke bistandsmidlene på svært effektive måter. De effektive mulighetene er enda mer tilgjengelige nå enn før, siden avviklede prosjekter som følge av USAs budsjettreduksjon er enkle å starte opp igjen. Den naturlige imøtekommelsen av ineffektivitet i bistanden er heller reform og omlegging, slik at en større andel brukes mer effektivt.

Satsingsområder

En borgerlig regjering må velge et lite antall satsinger for å muliggjøre konsentrasjon av bistanden. To områder skiller seg ut, både fordi det passer med hva borgerlige partier har prioritert tidligere, og fordi det muliggjør svært effektiv bistand: Helse og utdanning.

Helse og utdanning gir effektive bidrag til utvikling, og enorme resultater er oppnådd de siste tiårene, delvis på grunn av bistand fra Norge. De to sektorene henger også tett sammen: Barn og unge som får kvalitetsutdanning, har større sannsynlighet for å leve sunne liv - og god helse øker skoledeltakelsen. Jenters utdanningsnivå har positiv innvirkning på ernæring, befolkningsutvikling, økonomisk vekst, barneekteskap og arbeidsdeltakelse, og er en av de beste investeringene som kan gjøres i langsiktig utvikling. Høyere utdanning og yrkesutdanning av god kvalitet, er avgjørende for de fleste utviklingsmål. Helsebistand er også viktig i et globalt perspektiv da det styrker global helsesikkerhet.

Det er også naturlig for en borgerlig regjering å satse på næringsutvikling, fortrinnsvis med vekt på jobbskaping: Lønnet arbeid er den beste og foretrukne vei ut av fattigdom for langt de fleste fattige, og den beste investering i framtidig bistandsuavhengighet. Det viktigste instrumentet i norsk bistand er Norfund, men det er mange måter å støtte næringsutvikling på som ikke faller inn under Norfunds mandat. Selv med Norfund som hovedvirkemiddel, bør en større borgerlig satsing på næringsutvikling og jobbskaping ha en bred tilnærming som inkluderer flere virkemidler.

Disse sektorene er også velegnet for en borgerlig regjering, fordi de gjør det mulig å jobbe med konkrete mål og resultater i tråd med de borgerlige partienes ambisjoner om mer effektiv bistand. Det er ofte enklere å måle effekter av tiltak i disse sektorene enn i mange andre sektorer, fordi resultatene er målbare og kvantifiserbare.

Innenfor disse satsingsområdene bør ikke en borgerlig regjering velge konkrete tiltak. Det er sjelden slik at tiltak har like høy effekt i ulike land og kontekster. Politiske føringer bør ikke begrense muligheten til å velge hva som er beste tiltak i hver enkelt kontekst.

Regjeringen kan likevel fremheve enkelte typer tiltak. Kontantoverføring direkte til fattige har ofte vist seg å være veldig effektivt. Det passer dessuten godt med liberal politikk fordi det, i motsetning til mye annen bistand, myndiggjør den enkelte mottaker og viser tillit til at fattige vet best selv hva

som er bra for dem. I tillegg bør institusjonsutvikling (kapasitetsbygging) prioriteres i nesten all bistand. Det er den beste måten å sikre at bistand gir god effekt over lang tid, kanskje tiår – selv om det oftest ikke gir målbare resultater på kort sikt. Bistand til bedre skattesystemer (Skatt for utvikling) er også et viktig bidrag til å styrke myndigheters kapasitet, og avgjørende for framtidig bistandsuavhengighet.

Store deler av norsk bistand brukes til å fremme menneskerettigheter og demokrati. Likestilling og kvinners rettigheter er en naturlig del av både spissede innsatser innen alle områder og som integrert i øvrig relevant bistand. Dette er også viktig for alle de borgerlige partiene, men med ganske ulik tilnærming: Mens Venstre, KrF og Høyre vil bruke bistand aktivt for å fremme demokrati og ulike menneskerettighetsspørsmål, er FrP mest opptatt av å stille krav til mottakerland knyttet til slike forhold. Det er også ulike syn på hva slags rettighetsarbeid som skal prioriteres, og enkelte rettighetsspørsmål, som seksuelle minoriteter, kan være kontroversielt. Det er likevel mulig å finne felles forståelse eller i det minste forhandle en felles plattform. Innsatser innen demokrati og menneskerettigheter bør ses i lys av at det kan være vanskelig å demonstrere effektiviteten - ikke nødvendigvis fordi bistanden er mindre effektiv, men fordi resultatene ofte er vanskeligere å måle.

Hvis en borgerlig regjering mener alvor med prioriteringer, må det også innebære nedprioritering. Få tidligere regjeringer har lyktes med nedprioriteringer i bistanden, og det har heller ikke vært påtrengende nødvendig, fordi budsjettet har økt litt hvert år. I neste periode er det sannsynligvis ingen vei utenom å kutte deler av bistanden, fortrinnsvis i all tematikk og alle innsatsområder som ikke er blant de få prioriterte.

Det er verken ønskelig eller mulig å kutte i alt som ikke er prioritert, og viktige innsatsområder for norsk bistand som ikke er nevnt her - som humanitær innsats, fred og sikkerhet, forskning, og bistand til land i særlig kritiske situasjoner, som Ukraina - må selvsagt fortsette, men i alle slike innsatsområder må det iallfall vurderes å kutte for å få plass til det som er prioritert.

På grunn av langsiktig samarbeid og flerårige avtaleforpliktelser kan det være langt mindre problematisk med kutt som er forberedt over et par år, enn raske kutt i forbindelse med neste års statsbudsjettet. Derfor bør arbeidet med å vedta hva som skal kuttes, starte i begynnelsen av regjeringperioden - samtidig som regjeringen velger hva som skal prioriteres opp.

En rekke andre prioriteringer må fortsatt gjelde for all bistand. Et aktivt forhold til korrupsjonsrisiko i bistand er åpenbart, i tillegg spisset innsats for å bekjempe korrupsjon. Lokalt ledet utvikling er et viktig mål for bistand, og på mange måter viktigere når det internasjonale bistands-samarbeidet er i krise, og det bør kreves av alle bistandsorganisasjonene at dette prioriteres.

Kanalvalg

Det er vanlig å skille mellom ulike "kanaler" for bistanden; sivilsamfunnsbistand, multilateral bistand, bilateral bistand (stat-til-stat-samarbeid), eller privat sektor. Kanalvalg er ofte i like stor grad motivert av politiske og normative begrunnelser enn av hensynet til effektivitet. For eksempel

har FN-organisasjoner og norske sivilsamfunnsorganisasjoner en helt dominerende posisjon i norsk bistand, uten at vi har god evidens som tilsier at disse er mer effektive.

En borgerlig regjering som er opptatt av effektivitet, bør si tydelig at innsatsen bør styrkes gjennom de kanalene som gir mest effektiv bistand, samtidig som det kan være gode grunner til å legge politiske føringer for valg av kanal.

Multilateral bistand utgjør den største delen av norsk bistand. Det bidrar til å styrke det multilaterale systemet og utvalgte FN-organisasjoner. Norsk bistand inkluderer imidlertid også støtte til et stort antall initiativer, fond og andre mekanismer som på mange måter eksisterer parallelt med de store organisasjonene. Når antallet slike initiativ blir for mange, bidrar det til fragmentering og et svekket multilateralt system. En viktig oppgave for en borgerlig regjering vil være å rydde opp i dette, slik at den del av norsk bistand som går via det multilaterale systemet, faktisk styrker det.

Bilateral (stat-til-stat) bistand er ofte regnet som den beste bistand, særlig i bistandsfaglige miljøer, fordi det gir langsiktig effekt og bidrar til framtidig bistandsuavhengighet - et viktig mål for borgerlige partier. En veldig liten del av norsk bistand formidles på denne måten i dag, og det er lite realistisk med direkte norsk støtte. Store deler av norsk bistand via Verdensbanken (IBRD og IDA) og deler av FN-bistanden går imidlertid til statlige myndigheter. Norge bidrar også med kompetanse til kapasitetsbygging hos statlige myndigheter, blant annet gjennom Kunnskapsbanken.

Sivilsamfunnsorganisasjoner er viktige kanaler for norsk bistand, og et viktig tema i norsk bistandsdebatt, fordi norske organisasjoner har mye innflytelse. Generelt har sivilsamfunnsorganisasjoner noen komparative fortrinn, blant annet med tanke på forankring i lokalsamfunn og grasrotorganisasjoner, og som påvirkningsagenter - men det er ikke gitt at norske organisasjoner er spesielt godt posisjonert for dette. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved om de norske sivilsamfunnsorganisasjonene skal ha en privilegert status ved at noen tilskuddsordninger bare er tilgjengelig for disse. Det kan være gode grunner til dette, blant annet at disse bidrar til interesse for utviklings-spørsmål i befolkningen, men også at det utvikles mye erfaring og spisskompetanse i Norge som vil være til nytte for blant annet UD og Norad og gi bedre norsk bistand på sikt. Det gir også høy effektiviseringsgevinst i forvaltningen, fordi det reduserer antallet søkere kraftig og gjør det langt enklere for Norad å følge opp tilskuddsmottakere. Samtidig kan begrensningen til norske sivilsamfunnsorganisasjoner stå i veien for å gi bistand til de aller beste bistandsorganisasjonene. En borgerlig regjering bør ikke akseptere etablert praksis på dette området, men gjøre en avveining mellom ulike hensyn - og eventuelt gjøre politisk eksplisitt hvorfor norske sivilsamfunnsorganisasjoner skal ha en privilegert posisjon i norsk bistand.

Privat sektor er naturlig for en borgerlig regjering å prioritere som kanal. Støtte til Norfund, samt indirekte via Verdensbanken, er klart viktigst, men det finnes også andre ordninger. En ordning for direkte støtte til bedrifter ble i praksis avvirket under Støre-regjeringen, samtidig som Norad har utviklet andre ordninger knyttet til kapital og risikoavlastning.

Landkonsentrasjon

Norsk bistand fordeles på nær hundre land.¹ Flere regjeringer har forsøkt å redusere antallet mottakerland, uten å lykkes nevneverdig. En årsak er nok at dette er bra for norsk utenrikspolitikk – ikke for bistandens resultater: Bistand styrker bilaterale relasjoner og Norges omdømme, noe som kan gi viktige gjennomslag, inkludert Norges plass i viktige multilaterale forum og institusjoner.

En borgerlig regjering må forholde seg til dette dilemmaet. Bistanden vil bli mer effektiv om den fordeles på færre land, og i tillegg vil det være mye enklere å demonstrere effekten av norsk bistand. Regjeringen bør ha som tydelig ambisjon at antallet mottakerland skal ned. Samtidig vil nok en borgerlig regjering se bistanden opp mot Norges øvrige utenrikspolitiske interesser, og dette kan være blant de ambisjonene som blir vanskelig å realisere i praksis.

En kategorisk, eksklusiv liste over mottakerland er uansett ikke hensiktsmessig, og bør ikke gjelde for bistandsinnsats med særskilte mandat (som Norfund, eller humanitær bistand) eller bistandsorganisasjoner som kanskje har spisskompetanse i land som ikke ellers er prioritert av Norge.

Bistandsforvaltningen

Borgerlige partier tar ofte til orde for mer effektiv bistand, noe som handler mye om forvaltning. Solberg-regjeringen hadde reform av forvaltningen høyt på dagsordenen. Det er naturlig for en eventuell ny borgerlig å videreføre og følge opp ambisjonene om å styrke bistandsforvaltningen for å sikre mer kunnskapsbasert og effektiv bistand.

Flere grep for bedre bistandsforvaltning er foreslått eller introdusert de senere årene, som en borgerlig regjering bør vurdere. Det inkluderer å gjøre Utredningsinstruksen – eller en [investeringsinstruks](#) med tilsvarende funksjon – gjeldende for bistanden, og mer bruk av [benchmark og "best i klassen"-tilnærminger](#). En borgerlig regjering bør sørge for at disse blir en integrert del av bistandsforvaltningen. Det er også behov for ytterligere reduksjon av antallet samarbeidspartnere, avtaler og tiltak. Norsk bistand er i dag svært fragmentert, som antakelig svekker effektiviteten. Målet bør være færre, men større avtaler.

Høyre tar i sitt partiprogram til orde for en kritisk gjennomgang av norsk bistand for å sikre mer kostnadseffektive og mer målbare resultater. En slik gjennomgang kan være hensiktsmessig for UD å bestille fra Norad, eventuelt med bistand fra andre eksterne fagmiljøer, for å sikre at ikke bare nye, men også eksisterende avtaler omfattes av utredningsinstruksen, samt at bistanden tilpasses en ny verdenssituasjon. Det bør imidlertid komme med et forbehold om at bedre målbarhet ikke nødvendigvis er det samme som høyere effektivitet.

Solberg-regjeringen startet et større reformarbeid (Reform 2019) som ble videreført av Støre-regjeringen. Det har ført til at ansvaret for en langt større andel av bistandsbudsjettet ble overført fra UD til Norad, men uten tilsvarende overføring av årsverk. Som påpekt av blant andre [tankesmien Langsikt](#), er det i dag svært disproporsjonal fordeling av de årsverk (driftsmidler) finansiert over

bistandsbudsjettet, mellom Norad og UD. Selv om borgerlige partier, og særlig Fremskrittspartiet, er kritisk til å bruke penger på byråkrati, er dette et viktig spørsmål. Det er tvilsomt om Norad har tilstrekkelig ressurser til å ivareta sitt ansvar i bistandsforvaltningen, samtidig som deler av UD's virksomhet som ikke er bistand, finansieres over bistandsbudsjettet. Dette gjelder særlig når kunnskapsbasert forvaltning er målet, noe som krever langt mer de mer formelle sidene ved å forvalte tilskuddsordninger og kontrakter. Langt mer ressurser (årsverk) bør derfor flyttes fra UD til Norad.

Langsiktighet er avgjørende for god bistand, særlig når ressursene i Norad er begrenset og det er nødvendig å investere langsiktig i kompetanse. Det kan sikres ved å utvikle en langtidsplan for bistanden. I likhet med langtidsplaner for andre politikkområder må den ikke være bindende, men vil likevel være retningsgivende, og gi godt grunnlag for politisk debatt, langsiktig planlegging og riktige investeringer i nødvendig kompetanse. Langtidsplanen må forankres i Stortinget, gjerne i form av en stortingsmelding, og bør gjelde for 8-10 år, men fortrinnsvis revideres eller fornyes i begynnelsen av hver stortingsperiode.

Bistand skiller seg fra andre politikkområder ved at dens viktigste interessenter (sluttbrukerne) ikke deltar i norsk offentlig debatt og valg, som utgjør øverste instans av ansvarliggjøring i et demokrati. Det er en av grunnene til at evaluering har en viktigere plass i bistand enn på de fleste andre politikkområder. Den semi-uavhengige Evalueringsavdelingen i Norad hadde som mandat å holde både UD og Norad ansvarlig. Under Senterpartiets ledelse ble denne flyttet til Førde og er for tiden under oppbygging. En borgerlig regjering må legge til rette for at bistandsforvaltningen holdes ansvarlig gjennom uavhengige, grundige, faglige vurderinger også i framtiden. I tillegg til evalueringsfunksjonen i Førde bør også andre organisatoriske oppsett vurderes. Mange andre giverland har uavhengige eller parlaments-utnevnte komiteer, kommisjoner eller ekspertutvalg som ser kritisk på bistanden og helt eller delvis rapporterer til parlamentet. Noe lignende bør vurderes av en borgerlig regjering.

En egen utviklingsminister

Solberg-regjeringen slo først sammen utenriks- og utviklingsministerposten. Selv om det hadde et legitimt rasjonale – å tettere integrere de to politikkområdene – fungerte det dårlig, og utviklingsministerposten ble gjenopprettet da Venstre gikk inn i regjering i 2018. I en ny borgerlig regjering er det viktig at denne posten bevares.

Det er essensielt at Norge har noen som kan representere landets prioriteringer i viktige internasjonale fora, for eksempel rundt Verdensbankens bord. Utenriksministeren vil ha mindre tid til å prioritere slike møter, spesielt i en geopolitisk krevende tid, og i diplomatiske prosesser er det viktig at en statsråd er representert for å sikre mest mulig innflytelse. Med andre ord er reisevirksomhet alene et argument for en egen utviklingsminister.

Desto viktigere er det at utviklingspolitikken er et komplekst felt med stort behov for egen politisk styring. Selv om utenriks- og utviklingspolitikken henger sammen, kan de ofte komme i konflikt

med hverandre. UDs overordnede oppgave er å ta vare på norske interesser, og det er ikke noe nødvendig sammenfall mellom interessene til et av verdens rikeste land og verdens fattige. Også UDs øvrige engasjement, for eksempel i multilaterale forhandlinger, kan potensielt være i strid med utviklingspolitiske interesser.

På lengre sikt vil en egen statsråd for utvikling trolig bidra til høyere prioritering av området. [En rapport som tar for seg erfaringene i mange forskjellige land](#), viser at giverland med en egen utviklingsminister over tid har både scoret best på de valgte kvalitetsindikatorerne og gitt mer bistand. I tillegg er Norges bistandsbudsjett såpass stort at det er viktig med en egen statsråd for å sikre ansvarlig styring, og for å styrke prioriterings- og gjennomføringsevnen.

Utviklingspolitikk

Bistand er bare ett av virkemidlene i utviklingspolitikken, som også inkluderer spørsmål om handel, investeringer og mobilisering av privat kapital, internasjonal gjeldshåndtering, migrantoverføringer, internasjonalt samarbeid for å finansiere utvikling, og annet. Alle de borgerlige partiene viser i sine partiprogrammer at de tenker bredere om utvikling enn bare bistand.

Alle partiene prioriterer handel som viktige bidrag til utvikling. Under dagens styre i USA er det viktigere enn på lenge, siden dagens handelssystem er truet. Her bør det være enkelt for partiene å komme til enighet. Det er viktig å erkjenne at det er stor forskjell på mellominntektsland, som vil ha stor nytte av fri markedsadgang, og de fattigste landene (minst utviklede land, (MUL), som ikke har noe særlig å tilby verdensmarkedet på kort sikt og allerede har nær full tollfrihet gjennom WTO-avtaler. Norge bør være en pådriver for regelstyrt og utstrakt internasjonal handel der handel ikke ses som et nullsumspill, og legge til rette for at utviklingsland tjener mer på internasjonal handel.

Investeringer i utviklingsland er i all hovedsak et anliggende for private virksomheter, men utviklingspolitikken kan bidra til å senke terskelen og mobilisere mer kapital på flere måter. Det skjer blant annet gjennom Norfunds virksomhet, Klimainvesteringsfondet (forvaltet av Norfund) og garantiordningen for investeringer i fornybar energi (forvaltet av Norad). Dette er virkemidler som passer godt i en borgerlig utviklingspolitikk - men ikke nødvendigvis som bistand. Tapsavsetningen for garantiordningen bør for eksempel ikke finansieres av bistandsbudsjettet.

Elefanten i rommet for enhver regjeringens utviklingspolitikk er Statens pensjonsfond utland. SPU skaper vekst, velstand og arbeidsplasser der det investeres - og nesten alle investeringene skjer i rike land. Om bare små deler av fondet ble investert i fattigere land (fremvoksende markeder), fortrinnsvis i utvalgte sektorer, kunne det ha skapt enorme positive effekter. En borgerlig regjering bør se på mulighetene for at SPU kan bidra mer til utvikling på rent kommersielle premisser – med liten eller ingen endring i fondets samlede risiko og avkastning. Blant annet bør NBIM tillates å investere i unotert infrastruktur i lav- og mellominntektsland på linje med hva som allerede er tillatt i høynntektsland - selvsagt på kommersielle vilkår og med en fornuftig risikoprofil.

Norge har også arbeidet svært aktivt i et langvarig internasjonalt samarbeid rundt Financing for development, der en viktig avtale ble inngått i juni 2025. Dette er viktige bidrag til framtidig uavhengighet fra bistand, og derfor en naturlig prioritering for en borgerlig regjering. Innsatsen inkluderer bistand, men også flere andre grep, og har blant annet relevans for norske posisjoner i ulike internasjonale fora.

Andre områder som bør inngå i en borgerlig regjerings utviklingspolitikk, er internasjonal håndtering av utenlandsgjelden, som igjen er kritisk etter at den for noen år siden var redusert til et håndterbart nivå, og styrkede ordninger for migranternes pengeordninger til hjemlandet, som i dag er svært dyre.

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatterene på maria@civita.no, hansjacob@civita.no eller civita@civita.no.

Sluttnoter

1 | 2024 var norsk bistand fordelt til 99 land, og 851 partnere